

Pukovnik
Savo ČEREČINA

PROTIVDESANTNA BORBA

U izdanju Vojnoizdavačkog zavoda (biblioteka »Savremena vojna misao«, edicija »Naši pisci«) upravo je izašla knjiga pukovnika Sava Čerečine »PROTIVDESANTNA BORBA«. Time je VIZ našem čitaocu, uz prošlogodišnja izdanja knjiga general-majora Milivoja Stankovića »Protivoklopna borba« i pukovnika Milorada Bobičića »Protivvazдушna odbrana«, ponudio štivo o jednoj od izuzetno značajnih tema u teoriji ratne veštine. Sama ta činjenica ukazuje na značaj i aktuelnost ove publikacije, na napor autora da teorijski razjasni aktuelne probleme protivdesantne borbe i dobar deo njih prvi put u nas podrobnije obradi, jasno se opredeljujući za pojedina rešenja i odgovorno navodeći svoje stavove do kojih je, analizom naših i stranih iskustava i gledišta, došao.

Pukovnik Čerečina, nakon dvadesetogodišnjeg intenzivnog interesovanja za protivdesantnu borbu, kao jednu od suštinskih karakteristika savremene oružane borbe i rata uopšte, izlazi sa delom u kome, na 260 stranica, argumentovano raspravlja o dostignućima savremenih vazdušnodesantnih snaga i načinima njihove upotrebe; osetljivosti jugoslovenskog ratišta na upotrebu vazdušnih desanata; angažovanju snaga i sredstava u protivdesantnoj borbi; pripremama oružanih snaga, teritorije i stanovništva za protivdesantnu borbu i izvođenje te borbe; iskustvima iz NOR-a i drugih savremenih ratova. Jednom rečju, autor raspravlja o širokoj problematici protivdesantne borbe koja je veoma aktuelna za razvoj savremene vojne misli i prakse, posebno za razradu teorije vođenja opštenarodnog odbrambenog rata. Pri tome Čerečina ne samo što nije ostao u sferi opštih teorijskih pogleda i stavova, dakle pri informaciji o savremenim gledištima na protivdesantnu borbu u svetu, već je težište usmerio na razmatranje teorijskih osnova za rešavanje suštinskih problema protivdesantne borbe u uslovima naše koncepcije odbrane — opštenarodnog odbrambenog rata. Zbog toga je i pojava ovog dela i značajnija i aktuelnija.

Casopis objavljuje integralni tekst poglavlja knjige objavljeno pod naslovom

SPECIFIČNOSTI PROTIVDESANTNE BORBE NA PRIVREMENO ZAPOSEDNUTOJ TERITORIJI

1. Uslovi za vođenje PDB

Borba protiv vazdušnih desanata agresora vodiće se na celokupnom ratištu (na frontu, u vlastitoj pozadini i na privremeno zaposednutoj teritoriji), odnosno svugde gde ih agresor bude upotreb-

ljavao. Mada će principi vođenja PDB u svim uslovima biti, uglavnom, jedinstveni, ipak će konkretan ambijent vođenja borbe imati i mnoštvo svojih karakteristika. Upravo zbog toga što će PDB na privremeno zaposednutoj teritoriji, zbog uticaja raznovrsnih faktora, biti veoma složena i imati više svojih specifičnosti — nameće se potreba da ona bude i posebno razmotrena.

Naša teritorija koju bi agresor, u toku izvođenja borbenih dejstava, uspeo da zaposedne — predstavlja poseban borbeni ambijent u kome su snage »izmešane«. Taj prostor će agresor samo delimično zaposesti, pored ostalog i zbog toga što će naše oružane snage neke delove i te teritorije zadržati i oružjem sprečiti pristup agresoru, dok će neke i osloboditi od agresora. Međutim, agresor neće moći da drži i obezbeđuje sve objekte, jer bi mu to angažovalo velike snage.¹ Zato će se, pre svega, orijentisati na držanje važnih centara, vitalnih objekata, značajnih saobraćajnih čvorišta i komunikacijskih pravaca koji mu omogućuju manevar i pothranjivanje snaga na frontu, zatim na kontrolu i korišćenje teritorije, materijalnih dobara i stanovništva, uspostavljanje okupacione vlasti, a i na sprečavanje oružane borbe i drugih oblika otpora.

Radi sticanja potpunije predstave o stanju na privremeno zaposednutoj teritoriji, treba dodati činjenicu da se na tom delu zemlje ne prekida delovanje našeg društveno-političkog sistema (sve društvene strukture produžavaju svoju aktivnost, prilagođavajući oblike delovanja konkretnim uslovima), da naše oružane snage (prvenstveno jedinice TO) produžavaju borbena dejstva i da sve društvene strukture, dakle celo stanovništvo, svim snagama i sredstvima razvijaju masovan otpor protiv agresora.

Naše oružane snage će na privremeno zaposednutoj teritoriji izvoditi stalnu borbenu aktivnost i imati slobodu u izboru objekata dejstva, koristeći se pri tome partizanskom taktikom i svestranom podrškom stanovništva. Zbog toga će agresor, i pored toga što je tehnički superioran u odnosu na naše snage, posebno u težoj borbenoj tehnici, biti stavljen u težak položaj. Fizičko prisustvo snaga agresora na našem prostoru stvaraće unosne objekte za brza i iznenadna dejstva koja će primenjivati naše snage, a stanovništvu neće promaći nikakav pokret, promena u rasporedu i drugi postupci snaga agresora. Te okolnosti će prisiljavati agresora da se efikasno suprotstavi našim snagama, što znači da i sam dejstvuje brzo i iznenadno.

¹ Prema izvorima sa Zapada, Amerikanci su za obezbeđenje svojih baza i objekata u J. Vijetnamu, neprestano izloženih udaru, angažovali tako brojne snage da u ofanzivnim dejstvima protiv FNO nisu mogli upotrebiti više od 50 odsto svojih efektivna

On će svoja dejstva, prvenstveno, zasnivati na povećanoj upotrebi vazdušnih desanata. Desanti će pretežno biti taktički i diverzantski, dok će se za njihovo prevoženje, uglavnom, koristiti helikopteri. Na takav zaključak nas navode razvoj savremene ratne tehnike i saznanja do kojih se dolazi analizom ratnih iskustava, od kojih neka najnovija imaju poseban značaj.

Iskustva iz nacionalnooslobodilačkih i antikolonijalnih ratova, vođenih u poslednje tri decenije (Vijetnam, Laos, Kambodža, Alžir, Kongo, Angola i druge portugalske kolonije u Africi, itd.), ukazuju na to da su kolonijalne trupe i snage agresora, upravo radi postizanja brzine i efikasnosti u borbi protiv ustanika, u sve većoj meri upotrebljavale vazdušnodesantne snage. Takva praksa je dovela do umanjivanja značaja oklopnih snaga, ranije nosioca efikasnosti. Međutim, razvoj tehnike, posebno uasvršavanje helikoptera, neposredno utiče i na upotrebu vazdušnih desanata, jer masovnija upotreba helikoptera u vazdušnodesantnim dejstvima postepeno uslovljava potiskivanje padobranskih desanata.

Francuzi su u borbi protiv Vijetnamaca i drugih naroda Indokine, radi ugušivanja ustanaka i održavanja kolonijalne uprave, u periodu od 1946. do 1954. godine upotrebili preko 150 vazdušnih desanata, uglavnom padobranskih.² Već u borbi protiv naroda Alžira u sve većoj meri se upotrebljavaju helikopteri, i to ne samo za prevoženje snaga desanta, čime se smanjuje obim upotrebe transportne avijacije, već se te letelice i naoružavaju.

Američka agresija na Vijetnam, mada je doživela krah, dovela je do još veće afirmacije helikoptera, ističući ga kao nezamenjivo sredstvo ne samo za prevoženje ljudi i materijalnih potreba, nego i kao borbeno sredstvo za vatrenu podršku, izviđanje, vezu i komandovanje, za manevar, snabdevanje i evakuaciju na bojištu i mnoge druge specijalne zadatke. Već posle 1965. godine helikopteri su na vijetnamskom ratištu masovno korišćeni, da bi se njihov broj u 1971. popeo na 4.000. Upotreba helikoptera protiv snaga otpora je, prema američkim ocenama, veoma ekonomična. General Vestmorlend, jedno vreme (do juna 1968) komandant američkih snaga u J. Vijetnamu, rekao je javno: »Da nije bilo helikoptera, moralo bi se raspolagati sa još milion američkih vojnika«.³

² Desanti su bili različite jačine — od grupe padobranaca do nekoliko bataljona. U najjačem, kod Dijen Bijen Fua (novembar 1953), spušteno je 4.545 ljudi i 190 tona materijala. Četiri su bila jačine preko 2000, a šest preko 1000 ljudi.

³ Američke snage u J. Vijetnamu ionako nisu bile male — 20. januara 1969. godine brojale su 550.000 ljudi (ne računajući ljudstvo američke ratne mornarice i avijacije koje je izvršilo vazdušnu podršku sa nosača aviona i iz baza sa teritorije Tajlanda i drugih zemalja). SAD su na tom prostoru

Navedena skica stanja na privremeno zaposednutoj teritoriji, kao i masovna upotreba vazdušnih desanata u borbi protiv nacionalnooslobodilačkih pokreta u svetu, navode na zaključak da će i u našim uslovima upotreba helikopterskih desanata biti osnovni, možda je tačnije reći preovlađujući način borbe agresora protiv naših oružanih snaga koje će dejstvovati na privremeno zaposednutoj teritoriji.⁴ Analogno tome, borba protiv vazdušnih desanata agresora biće jedan od najvažnijih zadataka jedinica TO koje dejstvuju na tom prostoru.

Na privremeno zaposednutoj teritoriji PDB će biti znatno složenija i u svakom pogledu teža nego na ostalom delu našeg prostora — u vlastitoj pozadini ili na frontu. Ovo će, pored ostalog, biti uslovljeno smanjenim mogućnostima, ili čak odsustvom upotrebe teže borbene tehnike u PDB od naših snaga (avijacije, oklopnih snaga, artiljerije za podršku, sredstava PVO, osobito PAR i PAA — sem lakih prenosnih sistema), poremećenim sistemom VOJ, veza i kontrole vazdušnog prostora. Agresoru se, zbog gustog vazdušnog saobraćaja i čestih letova njegove avijacije (koju će biti otežano pratiti), pružaju mogućnosti da, upotrebom vazdušnih desanata, lakše otvari iznenađenja.

Ako se svemu tome dodaju i teškoće u vezi sa izvođenjem manevra snagama, snabdevanjem municijom i ostalim sredstvima za borbu i život, dobija se potpunija slika o složenim uslovima za organizovanje i vođenje PDB, što se mora odražavati na borbene postupke naših snaga, pa i na cilj PDB. U vlastitoj pozadini i na frontu cilj PDB je da se vazdušnodesantne snage agresora razbiju i unište, kako bi im se onemogućilo da ovladaju važnim objektima na de-

angažovale više snaga nego protiv Japana u drugom svetskom ratu. Ako se tim snagama pribroji 800.000 vojnika sajgonskog režima i oko 70.000 vojnika ostalih američkih saveznika, onda se ta brojka penje na preko 1,400.000 ljudi i dobija odnos jedan vojnik protiv svakih 10 stanovnika J. Vijetnama (V. G. Barčēt, »Pobede naroda Vijetnama«, VIZ 1973, str. 22—23).

⁴ Razumljivo je da se na rat u J. Vijetnamu, vođen u specifičnim okolnostima, ne sme gledati kao na obrazac prema kome bi se vodila naša oružana borba, pa i PDB na privremeno zaposednutoj teritoriji; naši društveni, materijalni, organizacioni i drugi uslovi sasvim su drukčiji. Međutim, za nas su svakako od interesa stečena iskustva, pogotovu s gledišta traženja i nalaženja odgovora na pitanje kako se vijetnamski narod, brojno mali, sa oskudnim borbenim i drugim sredstvima, ali odlučan da izvojuje svoju slobodu, mogao uspešno suprotstaviti SAD, najvećem vojnom i ekonomskom kolosu savremenog sveta. Za savremenu ratnu veštinu je posebno interesantno da se sagledaju i izuče borbeni i drugi postupci snaga FNO, kojima su one onemogućile američke vazdušnopokretne snage, obilato podržavane avijacijom, da postizu ciljeve u svojim operacijama, mada se zna da je vijetnamska strana od sredstava PVO imala samo streljačko naoružanje, protivavionske mitraljeze, nešto LPAA (kal 37 mm) i, u poslednjim godinama rata, lake PAR tipa »strela«.

santnoj prostoriji i sprečilo spojanje sa snagama koje dejstvuju sa fronta, a samo izuzetno, kada to odnos snaga ne dozvoljava, cilj PDB može biti blokada i sprečavanje širenja desantiranih snaga, i to samo privremeno, da bi se stvorilo vreme za pristizanje naših jačih snaga radi preduzimanja odlučnog napada na vazdušni desant. Na privremeno zaposednutoj teritoriji, međutim, takav radikalan cilj PDB biće objektivno teže ostvarljiv, mada mu, kada god to situacija i odnos snaga dozvoljavaju, treba težiti. Na takav zaključak upućuju novija ratna iskustva, posebno iz J. Vijetnama. Činjenica je da su Amerikanci — i pored znatnih snaga za izviđanje iz vazduha, primene najsavremenije elektronske tehnike i totalne obaveštajne aktivnosti — teško dolazili do podataka o snagama FNO, ali bi zato, odmah posle otkrivanja snaga protivnika, veoma brzo reagovali — dejstvom avijacije i upotrebom helikopterskih desanata.⁵ Jačina snaga koje su uoptrebljavane kao helikopterski desant bila je različita. Ona je zavisila od karaktera zadatka i jačine protivnika, a kretala se od čete do brigade. Radi uništenja otkrivenih snaga primenjivani su raznovrsni oblici manevra (»okruženje«, »čekić i nakovanj«, »prsten«, »kandže«, »dvoglavi orao«, »linija« i dr.), pri čemu su helikopterski desanti imali odlučujuću ulogu i bili osnovni nosilac manevra. Helikopterima je desantirana i borbena tehnika, uključujući i oklopna sredstva, vršeno snabdevanje i evakuacija.

Mnogi američki autori, analizirajući borbena iskustva iz vijetnamskog rata, tvrde da bi helikopterski desanti lako izlazili kao pobednici iz okršaja sa partizanima, ukoliko ovi ne bi prekidali borbeni kontakt i nanosili nove udare tamo gde nisu očekivani.

Na osnovu navedenog može se konstatovati da cilj PDB na privremeno zaposednutoj teritoriji ne mora uvek zavisiti od trenutnog odnosa snaga, pa se zbog toga *neće uvek po svaku cenu ići na uništenje vazdušnog desanta agresora*, posebno kada se proceni da agresor vazdušni desant upotrebljava radi otkrivanja rasporeda naših snaga, odnosno vezivanja naših snaga do pristizanja njegovih glavnih snaga (vazdušnim ili kopnenim putem), koje bi mogle brzo stići i ugroziti naše snage ukoliko se budu odsudnije angažovale u PDB.

Razmatranju ove problematike, kao i konkretnom sagledavanju uslova za PDB na privremeno zaposednutoj teritoriji, treba prilaziti krajnje elastično, ne robujući šablonu, jer situacija neće biti svuda jednaka, pa ni uslovi za PDB na ovom prostoru. Na većim slobodnim

⁵ Bilo je primera da su delovi snaga desantiranih helikopterima služili, u neku ruku, kao mamac za protivničke snage — da bi se uspostavio borbeni kontakt sa njima, a zatim bi se upotrebile glavne snage desanta radi uništenja otkrivenih jedinica FNO.

teritorijama, gde je oružjem onemogućen pristup snagama agresora, ili su one borbom proterane sa te teritorije, a osobito ukoliko su sačuvane naše znatne snage i odgovarajuća borbena sredstva, dobro organizovana služba VOJ, kao i razvijena aktivnost raznih društvenih institucija — uslovi za organizaciju i vođenje PDB će biti povoljniji i približavati se uslovima u vlastitoj pozadini i to i po načinu dejstva i po cilju koji se želi postići protivdesantnom borbom. Međutim, na teritoriji gde se nalaze baze ili drugi važni objekti koje drže jake snage agresora, a i u neposrednoj njihovoj okolini gde snage agresora češće zalaze, odnosno gde zemljišni i drugi uslovi nisu pogodni za duži boravak i dejstvo većih snaga TO i gde će biti otežani uslovi za vođenje PDB — cilj te borbe će biti usklađen sa mogućnostima koje su u takvim situacijama svakako skromnije, posebno zbog toga što upotrebljenom desantu mogu brzo da pristignu pojačanja.

Svaka konkretna ratna situacija opredeljuje borbene postupke snaga u borbi uopšte, pa i postupke jedinica TO i PDB. Drugim rečima, od štabova TO i komandi jedinica na privremeno zaposednutoj teritoriji traži se da solidno poznaju situaciju, a i postupke agresora pri upotrebi vazdušnih desanata, te da na bazi toga pronađu celishodno rešenje u pogledu vođenja PDB. Iako situacija može biti bezbroj i, analogno tome, borbenih postupaka, ipak treba pokušati da se ukaže na neka od tih rešenja.

Pre svega, mora se početi od činjenice da će agresor na privremeno zaposednutoj teritoriji gospodariti vazdušnim prostorom i u pogledu izviđanja i u pogledu vatrenog dejstva i manevra, što znači da će imati visok stepen pokretljivosti i brzine u izvođenju intervencija, pri čemu će posebnu ulogu imati helikopterski desanti. To mu omogućava da:

- brzo sasređuje vatru avijacije i helikoptera po našim otkrivenim snagama i materijalnim sredstvima, a zatim da ih, upotrebom vazdušnog desanta, okruži i uništi;

- presreće naše snage u pokretu, preduzima mere zaprečavanja, postavlja zasede, poseda prelaze, prevoje i druga uska grla na pravcu njihovog kretanja (bilo da kreću ka objektu dejstva — napada, zasede, diverzije i sl., da se izvlače iz borbe, vrše prebaziranje ili drugi manevar) u toku borbe ili van nje;

- deblokira svoje snage koje su pale u okruženje, upale u zasedu i sl., odnosno da brzo pritekne u pomoć svojim snagama koje su u kritičnoj situaciji.

Svaka od navedenih situacija, zavisno od odnosa snaga, karaktera zemljišta, težine predstojećeg zadatka, vremena i mnogih drugih

okolnosti — zahtevaće preduzimanje odgovarajućih postupaka. Jednom će biti neophodno da se, po svaku cenu, uništi vazdušni desant kako bi se izvršio postavljeni zadatak ili preodolela kriza, drugi put da se blokira spuštene desant, odnosno veže delom snaga, kako bi se glavnini obezbedila sloboda akcije. Mada će neka situacija nalagati da se jedinica ne upušta u PDB, već da prekine borbeni kontakt sa snagama agresora, ili promeni smer kretanja kako bi izbegla borbu, biće i takvih koje će zahtevati upornu i krajnje odsudnu borbu protiv desanta — bar za određeno vreme, dok se izvede pregrupisanje ili izvlačenje ugroženih snaga, materijalnih sredstava, bolnica, zbegova stanovništva, rukovodstava ili drugih važnih institucija društveno-političkih zajednica koje su se našle u teškoj situaciji.

Razumljivo je da pored navedenih situacija i postupaka u PDB, gde je inicijativu uglavnom imao agresor, može biti i biće i drugih u kojima štabovi i komande jedinica TO treba da izbere inicijativu i nametnu svoju volju agresoru, pripreme mu iznenađenja i PDB vode u povoljnijim uslovima. Od mnogih mogućnosti ističemo ove:

— prilikom izvođenja borbenih akcija po snagama i sredstvima agresora (napadi na uporišta i posade, komunikacije i objekte na njima, postavljanje zaseda, izvođenje većih diverzija i sl.) i kada se dođe do zaključka koje će snage agresora, odakle i na koji način intervenisati, posebno kada su u pitanju vazdušnodesantne snage — treba, u isto vreme, izvesti vatrene udare, prepade i demonstrativne napade na snage i sredstva agresora koje mogu učestvovati u intervenciji (aerodrome, helidrome, logore vazdušnodesantnih snaga i sl.) kako bi im se naneli gubici i onemogućila intervencija, odnosno sopstvenim snagama omogućilo izvršenje zadatka;

— postavljanje protivhelikopterskih zaseda na pravcima leta ili u rejonima upotrebe helikopterskih desanata treba šire primenjivati. Kako će se helikopteri, da bi iznenadili naše snage, koristiti niskim letom, nude se mogućnosti da se deo snaga sa pogodnim vatrenim sredstvima (LPAA, pa-mitraljezi i mitraljezi) postavi u zasedu i dejstvuje na helikoptere u niskom letu. Pogodna mesta za postavljanje zaseda mogu biti pravci (udolja) oko helidroma (baza) agresora, prilazi objektima na koje napadaju naše jedinice — kada se očekuje intervencija vazdušnodesantnih snaga, prilazi ili rejonu u blizini objekata koji su cilj dejstva vazdušnih desanata. Zasede se takođe mogu organizovati u rejonima gde su vođena borbena dejstva i gde je ostala veća količina oštećene borbene tehnike koju su prisilno napustile naše snage, pa se očekuje da agresor organizuje njeno izvlačenje-evakuaciju vazdušnim putem;

— u određenim situacijama mogu se preduzeti mere obmane agresora (operativno maskiranje), pripremiti lažni napad na objekat dejstva i izazvati upotreba vazdušnog desanta agresora, a stvarne snage postaviti u pogodan položaj za uništenje desantiranih snaga. Takav postupak zahteva svestrane i brižljive pripreme koje mogu da realizuju veće jedinice i štabovi TO širih društveno-političkih zajednica;

— osiguranje predstojećih pravaca kretanja postavljanjem stalnih osiguranja duž marš-rute (posebno na tesnace, prelaze, prevoje i druga osetljiva mesta gde se očekuje moguća upotreba vazdušno-desantnih snaga agresora) kako bi se onemogućilo iznenađenje i osigurali što povoljniji uslovi za vođenje PDB. U načelu, za takve zadatke se koriste prostorne jedinice TO i delovi jedinice koja organizuje pokret.⁶

2. Mere i postupci u protivdesantnoj borbi

Radi organizovanog i uspešnog vođenja PDB na privremeno zaposednutoj teritoriji neophodno je da oružane snage i organi društveno-političkih zajednica preduzmu mnoge mere i postupke, među kojima su:

1. Organizovanje službe VOJ koja treba da obuhvati čitavu privremeno zaposednutu teritoriju — i prostor koji drže snage agresora i slobodnu teritoriju. Sa tom službom treba povezati tajne osmatračke stanice koje treba organizovati za neprestano osmatranje aerodroma i helidroma, odnosno baza kojima se koristi agresor, posebno onih gde su stacionirane njegove snage za intervencije i specijalne jedinice za subverzivna dejstva. Na tim zadacima se angažuju snage TO (prostorne jedinice), službe i organi društveno-političkih zajednica, organizacije udruženog rada, društveno-političke i druge društvene organizacije i stanovništvo.

Otkrivanje podataka o snagama agresora, sudeći po svemu, neće predstavljati teškoću, ne bar toliku kolika je organizovanje sistema veza za obaveštavanje — kako bi ti podaci što pre stigli do zainteresovanih. Stoga će štabovi TO i opštine morati unapred da pripreme

⁶ Jedinice TO će izvođenjem borbenih dejstava (napad, prepad, zaseda i sl.) otkriti agresoru svoje prisustvo, a on će nastojati da sa njima održi borbeni kontakt i, presretanjem helikopterskim desantom, razbije ih i uništi. Stoga je osiguranje pravca izvlačenja neophodno. Taj problem nije bio jače izražen u NOR-u, jer su bespuća (šumovito i brdsko zemljište) obično činila sigurne baze za naše snage. U savremenom ratu i tamo će brže da stigne onaj ko raspolaže helikopterima.

sredstva za organizovanje odgovarajućih centara koji će sabirati podatke sa određene teritorije i prenositi ih zainteresovanim komandama jedinica, štabovima i organima društveno-političkih zajednica. Da bi podaci brzo pritali do tih centara, mora se razraditi sistem signala-ugovorenih znakova koji u takvim okolnostima mogu da imaju značajnu ulogu.

2. Neprekidnim i iznenadnim udarima po vazduhoplovnim bazama — letelištima i objektima infrastrukture kojima se koriste vazduhoplovne i vazdušnodesantne snage agresora, tim snagama treba nanositi gubitke, preduhitriti ih u upotrebi, odnosno umanjiti njihovu borbenu efikasnost.⁷ Objekti dejstva, kao i borbeni postupci, mogu biti veoma raznovrsni — počev od vatrenih udara sa udaljenja (minobacačima, bestrajnim topovima, bacačima raketa), preko neposrednih napada ili diverzantskih akcija na aerodrome i helidrome radi uništenja letelica i drugih uređaja, skladišta goriva i ubojnih sredstava, pilota i drugog tehničkog osoblja, do udara po vazdušnodesantnim snagama radi ometanja priprema, sprečavanja dejstva i sl. Dejstvom po objektima VOJIN, remontnim kapacitetima i centrima za obuku, atentatima na komandni kadar, raznim sabotazama itd., može se i posredno doprineti smanjivanju borbene aktivnosti agresora, odnosno uspehu PDB.

3. Stalna kontrola teritorije, bilo da se radi o većoj slobodnoj teritoriji ili rejonima u kojima su raspoređene naše društvene institucije, materijalna dobra, odnosno gde baziraju naše jedinice TO, a osobito kada su u pitanju rejoni i objekti za koje se proceni da mogu postati cilj dejstva desanta — predstavlja neophodnu meru za sprečavanje ubacivanja i dejstva manjih vazdušnih desanata. Ta mera pretpostavlja da se neposrednim osiguranjem zaštite važni objekti, a patroliranjem i zasedama na mogućim prilazima objektima spreči svako kretanje sumnjivih lica u određenim rejonima. Na tim zadacima, pored prostornih jedinica TO, milicije i lovaca, angažovaće se i stanovništvo, a za intervencije na ograđenom prostoru potrebno je imati jedinicu borbeno spremnu za brza dejstva.

⁷ Tokom NOR-a naše snage su, da bi nanele gubitke avijaciji neprijatelja, izvodile napade na aerodrome (Rajlovac i Leskovac), vatrene udare artiljerijom i minobacačima (Kraljevo i Cerklje), zatim diverziju kod V. Gorice i više sabotaza u fabrici »Teleoptik« u Zemunu koja je proizvodila navigacione instrumente za potrebe nemačkog vazduhoplovstva.

Snage FNO u J. Vijetnamu veoma često su izvodile vatrene udare po američkim bazama — istovremeno sa više vatrenih grupa i sa raznih pravaca, što je ovima otežavalo protivdejstva. Prema izvorima sa Zapada, od 5.000 američkih helikoptera uništenih u Vijetnamu, samo je 38,4 odsto oboreno, dok je najveći deo, tačnije 61,6 odsto, uništen na letelištima.

4. Svaka jedinica TO — nalazila se ona u borbi, na maršu ili na odmoru — mora biti spremna da brzo stupi u PDB. Zbog toga je nepohodno da, pored neposrednog borbenog, marševskog i drugog obezbeđenja, uvek ima predviđen deo snaga — bilo u vidu rezerve ili dežurne jedinice — koji će stalno biti spreman da se trenutno angažuje u PDB i stvori uslove glavnim snagama za organizovano stupanje u borbu ili preduzimanje manevra koji je u datoj situaciji celishodan (izvlačenje, pregrupisavanje, napad, odbrana i sl.).

5. Dugo zadržavanje sopstvenih jedinica u istom rejonu, bez obzira na to da li su u borbi ili na odmoru, treba po mogućnosti izbegavati, jer mogu postati objekat dejstva vazdušnih desanata agresora. Stoga će se pokreti preduzimati češće nego inače i u najvećoj tajnosti, a ponekad će i iznenadno prekidanje borbenog kontakta sa snagama agresora biti jedna od nužnih mera PDB na privremeno zaposednutoj teritoriji. Drugim rečima, PDB treba prihvatiti tamo i na takav način koji će odgovarati našim snagama koje dejstvuju na privremeno zaposednutoj teritoriji.

6. Zbog intenzivnog vatrenog dejstva i izviđanja iz vazduha koje preduzima agresor, mogućnosti brze koncentracije vatre po otkrivenim snagama, posebno po snagama koje obezbeđuju objekte i rejone od interesa za vazdušne desante, i skromnijih sredstava PVO kojima bi raspolagale naše snage na privremeno zaposednutoj teritoriji — povećan značaj dobijaju mere protivvazdušne zaštite. Zato će biti neophodno da se prikrivanju pokreta sopstvenih snaga posveti izuzetna pažnja (biranjem pogodnih pravaca i ograničenjem dnevnog kretanja), a izradom zaklona i skloništa, a i maskiranjem jedinica u svim prilikama — smanje gubici. Pored toga, snage civilne zaštite, kao i ostale društvene strukture, treba angažovati na otklanjanju posledica vazdušnih dejstava.

3. Karakteristike protivdesantne borbe na slobodnim teritorijama

Već je istaknuto da će način organizovanja i vođenja PDB na većoj slobodnoj teritoriji, gde ima više snage i borbenih sredstava, biti sličan kao i u vlastitoj pozadini.

Osnova za organizovanje PDB je, kao i u drugim uslovima, svestrana procena situacije na osnovu koje treba izvesti zaključke o tome: koji objekti ili rejoni su osetljivi na vazdušnodesantna dejstva i stepen njihove ugroženosti; koje snage, u koje rejone i sa kakvim ciljem može upotrebiti agresor; sa kojih pravaca ga treba očekivati, kakve će postupke i manevar primeniti desantirane snage, da li će

dejstva imati samostalan karakter ili će biti povezana sa dejstvom snaga KoV, odnosno da li je desant deo šire ofanzivne operacije radi zauzimanja slobodne teritorije ili ima diverzantsko-teroristički karakter; kakav se stepen vazduhoplovne podrške može očekivati i njeni učinci; koje će zemljišne objekte zaposesti snage desanta kao oslonce i sl. Na osnovu takvih zaključaka dolazi se do ocene i odgovora na suštinska pitanja: koje sopstvene snage i sredstva treba angažovati u PDB (kojim štititi objekte i rejone, a koje imati za intervenciju, šta treba zaprečiti, kakav manevar primeniti i sl.), koja će komanda ili štab TO rukovoditi PDB i kakav je cilj koji se želi postići.

Za organizaciju PDB na slobodnoj teritoriji kao celini odgovoran je štab TO one društveno-političke zajednice kojoj ta teritorija pripada, odnosno štab TO šire društveno-političke zajednice (republike ili pokrajine) ako boravi na toj slobodnoj teritoriji. Štab će dati osnovu za organizaciju PDB na slobodnoj teritoriji — utvrđivanjem najosetljivijih i najvažnijih objekata — rejonu gde se mogu očekivati vazdušnodesantne snage agresora i određivanjem snaga za vođenje PDB u njima, a i štaba TO ili komande jedinice TO koji će u određenom rejonu objedinjavati sve snage za PDB. Međutim, svaki štab TO uže društveno-političke zajednice (opštine i zone) odgovoran je za organizovanje PDB na svojoj teritoriji, bez obzira da li je takav zadatak dobio od pretpostavljenog štaba TO. Taj princip takođe važi za sve jedinice TO, kao i druge društvene institucije na slobodnoj teritoriji, a posebno one koje mogu postati objekat dejstva vazdušnodesantnih snaga.

Jače vazdušne desante, dakle taktičkog i operativnog značaja, agresor će upotrebljavati u okviru širih ofanzivnih dejstava koje preduzima radi zauzimanja veće slobodne teritorije, razbijanja glavne grupacije naših oružanih snaga, odnosno baznog područja slobodne teritorije (gde su grupisani proizvodno-uslužni kapaciteti, materijalne rezerve, bolničke baze ili rukovodstvo šire društveno-političke zajednice).⁸

⁸ Nemački vazdušni desant na Drvar (25. maj 1944) predstavljao je poduhvat u kojem se, u sklopu šire ofanzivne operacije na centralnu slobodnu teritoriju, želelo likvidirati rukovodstvo NOB Jugoslavije sa maršalom Titom na čelu. (U Drvaru su tada bili Vrhovni štab NOVJ, Nacionalni komitet oslobođenja Jugoslavije, najviši organi AVNOJ-a i CK KPJ). Iako je desant brojio 900 padobranaca i bio podržan sa 100 borbenih aviona — on nije izvršio postavljene zadatke, zbog odlučnosti i borbenosti naših boraca, starešina i stanovništva koji su se svim snagama i svim sredstvima suprotstavili desantu.

Iako su snage za PDB bile relativno male (Prateći bataljon sa oko 350 boraca i Oficirska škola Vrhovnog štaba NOVJ sa 137 slušalaca, od kojih je samo polovina imala puške i automatske, a ostali samo pištolje) one su, osloncem na ranije preduzete pripremne mere i visoki stepen borbene goto-

Najvažniji objekti, najosetljiviji na vazdušnodesantna dejstva, biće, sem snagama za neposredno obezbeđenje, branjeni i sredstvima PVO — LPAA, PAR prenosnog tipa i streljačkim naoružanjem. U takvim situacijama način upotrebe vazdušnih desanata i angažovanje vazduhoplovnih snaga u podršci u osnovi će biti sličan kao i pri dejstvu na odgovarajuće objekte u našoj vlastitoj pozadini. Upotreba desantiranih snaga biće usklađena sa dejstvom snaga KoV-a, pa će i PDB koju će organizovati i voditi naše snage u principu biti slična onoj koja će se voditi u vlastitoj pozadini — izuzev toga što bi jedinice i sredstva kojima bi raspolagale snage TO mogle biti nešto skromnije. Na ovoj problematici se ne bismo posebno zadržavali, ali treba naglasiti da će, radi sadejstva sa većim desantima i samostalnog izvršavanja zadataka, biti masovno upotrebljavani manji — diverzantski desanti.

Prilikom organizovanja PDB na slobodnoj teritoriji posebna pažnja se mora posvetiti *borbi protiv manjih specijalnih desanata* (diverzantsko-terorističkog karaktera) koje će agresor veoma često upotrebljavati, angažujući u njima, pre svega, svoje specijalne i emigrantske snage. Njihovi zadaci su brojni i raznovrsni: uništavanje rukovodstava društveno-političkih zajednica i štabova TO, otmice ili atentati na pojedine ličnosti, oslobađanje zarobljenika ili otkrivenih agenata agresora, uništavanje skladišta, proizvodnih i remontnih kapaciteta, bolnica i drugih ustanova koje služe stanovništvu i oružanim snagama, zatim rušenje objekata na komunikacijama i centara veze, te izazivanje veštačkih epidemija, prikupljanje obaveštajnih podataka, priprema prostorija za spuštanje jačih vazdušnih desanata i mnoštvo drugih subverzivnih aktivnosti koje bi imale za cilj unošenje opšte nesigurnosti i dezorganizacije na privremeno zaposednutoj teritoriji.⁹ Takvi vazdušni desanti pretežno će biti prevoženi helikopterima, a delom i avionima. Oni obično nemaju tendenciju spajanja sa drugim snagama, već nakon izvršenja jednog zadatka

vosti, organizovano prihvatile borbu sa snagama desanta, nanoseći im gubitke od početka spuštanja, odbile nekoliko snažnih napada na Pećinu (sedište Vrhovnog štaba) i stvorile potrebno vreme za pristizanje drugih snaga koje su se uključile u PDB — 3. brigada 6. proleterske (ličke) divizije (opširnije o rasporedu snaga za PDB u Drvaru vidi pregled XX).

⁹ Treba imati u vidu da će agresor za takve zadatke koristiti specijalno obučene i pripremljene snage, čije će ljudstvo biti dobro uvežbano i poznavati konkretne prilike i jezik kojim se govori na tom području. Koristiće se raznim lukavstvima i vršiti prurušavanja, što će otežavati otkrivanje i uništavanje onih desanata koji se spuste u nebranjene rejone. Zbog toga je nužna svestrana i najprisnija saradnja jedinica oružanih snaga, stanovništva i svih društvenih struktura, kako bi se blagovremeno otkrilo prisustvo svih nepoznatih lica na određenom prostoru.

preduzimaju dejstva na sledeće objekte, da bi po njih, posle završetka njihove misije, došli helikopteri (u unapred određene rejone) i evakuisali ih.

Bitne preduslove za uspeh borbe protiv vazдушnih desanata te vrse učiniće: dobro neposredno obezbeđenje objekata i drugih institucija; zaprečavanje prilaza; postavljanje zaseda i osmatračkih stanica na pravcima moguće upotrebe desanta; kontrola teritorije u koju se, pored oružanih snaga, masovno uključuje stanovništvo i ostale društvene strukture, itd. Pri tome je najbitnije da se pravovremeno otkriju snage agresora (rejon spuštanja, jačina i sastav), procene njegove namere i odmah otpočne protivdejstvo kojim se, u suštini, želi da se unište desantirane snage i spreči izvršenje zadatka.

Osnovne snage za PDB u tim okolnostima čine prostorne jedinice TO, bilo da se one nalaze na obezbeđenju objekata ili da obavljaju kontrolu određene teritorije, odnosno ako se nalaze u sedištu opština i mesnih zajednica, a i pri štabovima TO, i služe za brze intervencije. Na tim zadacima angažuju se snage i organi bezbednosti, a i stanovništvo.

Postupci koje će snage predviđene za PDB, kada su u pitanju vazdušni desanti diverzantskog karaktera, upotrebiti mogu biti veoma različiti, što će, pored ostalog, zavisiti od vremena i rejona otkrivanja desanta, stepena ugroženosti objekta i obostranog odnosa snaga.

Agresor će težiti da, upotrebom te vrste desanta, postigne maksimalno iznenađenje i da ih spušta na znatnom udaljenju od objekta dejstva, što ne znači da će prezati i od direktnog spuštanja na objekat ili u pogodan rejon u neposrednoj blizini objekta. Zbog toga će do otkrivanja snaga agresora dolaziti na više načina: osmatranjem vazdušnog prostora, nailaskom desantiranih snaga na zasede (kada se nakon uspešnog spuštanja približavaju objektu dejstva), patroliranjem i proverom identiteta sumnjivih lica.¹⁰ Međutim, za naše razmatranje su od posebnog interesa situacije kada su snage desanta otkrivene u rejonu desantiranja ili u neposrednoj blizini objekta na koji su usmerena dejstva desanta.

Kada je desant upotrebljen u očekivanom rejonu, a raspoložive snage su dovoljno jake, pristupa se uništenju desanta napadom sa

¹⁰ Snage TO koje se predviđaju za PDB svoj raspored manevre i postupke moraju izvršiti u najvećoj tajnosti. Rejoni zaseda, pravci kretanja patrola, objavnice, osmatračnice kao i druga osiguranja, moraju se posedati, odnosno organizovati prikriveno. Snage agresora će nastojati da prikupe podatke o razmeštaju objekata i sistema obezbeđenja, odnosno rasporedu naših snaga na slobodnoj teritoriji — radi uspešnog dejstva svojih snaga, angažovanjem ili ubacivanjem svoje agenture.

kružne osnovice — nastojeći da se ručnim bacačima ili bestrzajnim topovima helikopteri unište, odnosno stave pod snažnu automatsku vatru streljačkog naoružanja, i to još u momentu prizemljenja, ne dozvoljavajući desantu da se iskrca. Ako su snage desanta otkrivene i nalaze se u podilaženju objektu, a naše raspoložive snage dovoljno jake, onda se deo naših snaga postavlja u zasedu, i to tajno, u vidu potkovice, sa tendencijom zatvaranja kruga oko snaga agresora.

Kada odnos snaga ne dozvoljava primenu navedenog postupka, jedinice koje su predviđene za PDB, odnosno koje se nalaze na obezbeđenju objekata, mogu, pored ostalog, postupiti na jedan od sledećih načina: da pojačaju zaštitu objekta uz istovremeni vatreni udar po snagama desanta — radi nanošenja gubitaka i ometanja u dejstvu, ne gubeći sa njima kontakt sve do pristizanja jačih snaga predviđenih za intervenciju, sa kojima će pristupiti uništenju desanta. Kada nema mogućnosti za pristizanje jačih snaga, a postoje izgledi da će snage agresora napustiti rejon u kojem su otkrivene, rešenje treba tražiti u angažovanju stanovništva da, zajedno sa snagama TO, pristupi uništenju desanta. Deo snaga, sa automatskim naoružanjem, postaviti na pravac kojim će se povlačiti snage desanta, a ostale snage, zajedno sa stanovništvom, organizuju poteru i pretraživanje pokrivenog terena, ali u takvom poretku koji omogućava da se snage desanta nabace na pravac gde je postavljena zaseda. U takvom dejstvu može se računati na uspeh, jer će snage agresora nastojati da izbegnu borbeni kontakt kako bi mogle izvršiti dobijeni zadatak.